

Intervencions al Puig Rom (Roses, Alt Empordà), les campanyes 2022-2023

Eva Subías, Dolors Codina

DADES DE LA INTERVENCIÓ

Municipi

Roses

Comarca

Alt Empordà

Cronologia

Segle VII - VIII

Tipus de jaciment

Poblat fortificat

Dates de la intervenció

Juliol 2023

Tipus d'intervenció

Programada

Títol del projecte quadriennal

El poblament visigòtic a Roses: el Puig Rom i l'assentament del port, (2022-2025) AR-Q003INVE-497-2022

Direcció

Eva Subías

Institució, entitat o empresa promotora

Universitat Rovira i Virgili

Les intervencions que descriurem a continuació s'han realitzat amb el suport de l'Ajuntament de Roses a través d'un conveni signat amb la Universitat Rovira i Virgili. És gràcies a aquesta aportació que l'any 2022 vàrem poder efectuar la campanya del mes de juliol tot i encara no comptar amb l'aprovació definitiva de la subvenció de la Generalitat de Catalunya. La següent anualitat es va poder desenvolupar comptant amb totes dues fonts de finançament. L'equip investigador està format per Eva Subías i Dolors Codina com a IPs, i per José Ignacio Fiz Fernández i Josep Maria Tolrà com a investigadors especialitzats en els àmbits de la teledetecció i la restauració arquitectònica respectivament.

DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS A L'INTERIOR DEL PUIG ROM ELS ANYS 2022 I 2023

Seguint les línies mestres del projecte quadriennal aprovat per la Direcció General del Patrimoni, les actuacions al Puig Rom s'estan afrontant tenint en compte els aspectes logístics de les intervencions a gran escala. Com és sabut, la cara nord-oest de la muralla es troba actualment soterrada i encoberta per un talús de contenció dels sediments. Aquest terraplè es troba, d'altra banda, gairebé en espadat de diversos solars i estructures domèstiques, fet que dificulta els moviments de maquinària pesant. Per tant, el primer que calia fer és organitzar la futura circulació de les màquines a l'interior del jaciment. Durant la campanya del 2022 els moviments de terra s'han concentrat al pendent que es troba al capdamunt del sector excavat per Folch i Torres l'any 1917 (àmbits 5 a 12 de la seva planimetria).

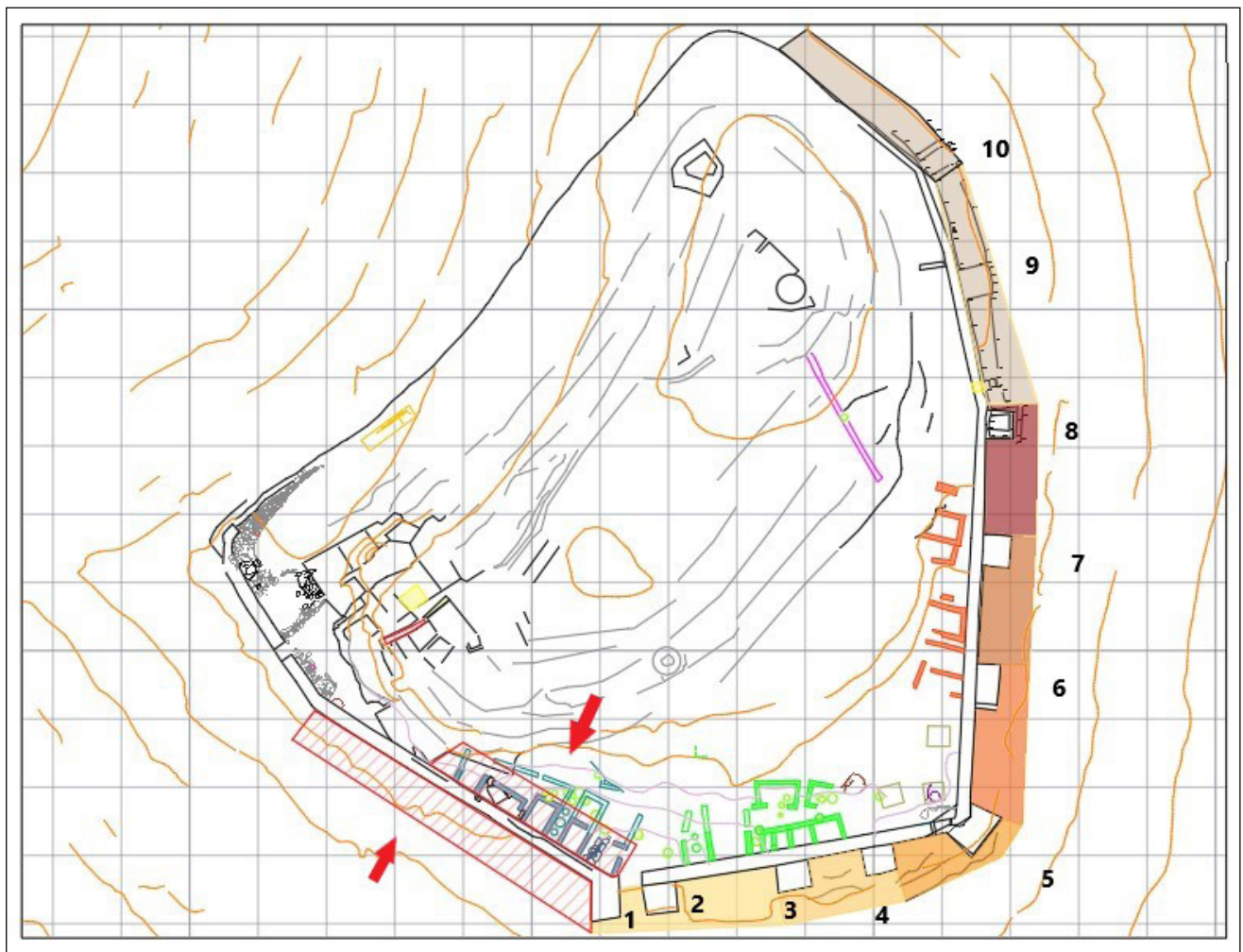

Figura 1. Esquema de localització dels llocs d'intervenció a l'interior i a l'exterior del jaciment.

Aquest sector que nosaltres vàrem netejar i consolidar l'any 2014 presenta restes d'estructures domèstiques que es devien organitzar a cavall del pendent. S'han aprofitat els moviments de terra per estudiar les cotes de l'orografia original que es trobaven als sediments superficials.

D'altra banda, a l'interior del poblat fortificat, s'ha intervingut per localitzar, netejar i excavar un pou que Joaquim Folch i Torres havia documentat en les seves campanyes però sense donar-ne detalls. En l'inici dels treballs la boca del pou ja no era visible i ha calgut obrir un quadre de neteja superficial fins a descobrir la seva precisa ubicació. La boca del pou (2,60 m) en el seu moment devia estar acabada amb una filada de pedres per fer de brocal, però actualment ja no quedava cap pedra *in situ*. La forma del pou és una mica més ampla a la part superior i després va estreyent-se fins a una mida d'1 m de diàmetre aproximadament. Les parets agafen una direcció prou vertical però són irregulars i no havien rebut cap tractament de consolidació. El forat del pou apareixia farcit per pedres de diferent mida, procedents de l'enderroc de les estructures veïnes o d'arrossegades pel pendent al llarg dels segles. La terra que s'ha anat extraient amb aquest farciment es

compon de la sorreta fruit de la disgregació de l'estrat geològic que perfora. Es van distingir dos estrats, sota el superficial: un farciment de pedres fruit de l'arrossegament (PR 1069) i dos estrats més nets (PR 1070 i PR 1071) que només contenen algun fragment de fauna i un fragment de pedra de molí i d'escòria de vidre. En arribar a una profunditat d'uns 2 m, veient que la intervenció hauria de requerir un sistema de protecció pels arqueòlegs i que no se'n extraïrien dades significatives, es va donar per acabada l'actuació i es va procedir a farcir el forat del pou amb sauló per protegir les restes i per evitar qualsevol caiguda.

Arran d'una intervenció de consolidació prèvia (2021) de les restes d'intervencions antigues realitzades l'any 1947 pel professor Pere de Palol al costat de ponent de l'entrada principal, es va poder percebre que havien quedat alguns nivells arqueològics sense esgotar i és per aquest motiu que s'ha procedit a reexcavar a l'interior de les dues cambres que podien aportar alguna informació complementària. (Fig. 1)

Ha estat una intervenció molt breu, l'any 2022, que no modifica en res les valoracions cronològiques prèvies però que han donat lloc a unitats estratigràfiques noves:

- la rasa que acompanya el mur occidental de l'espai III (segons denominació de Pere de Palol) i que no s'havia documentat prèviament. El seu farciment s'ha atribuït a la UE 1072 i ha proporcionat només fragments de fauna (ovicàprids i porcs). Una dada que volem destacar també, és que aquest mur presenta una porta tapiada que no havia estat assenyalada a la documentació existent.

- un estrat de regularització del sol (PR 22-1075) de l'espai II a (segons denominació de Pere de Palol), sense material, que ha permès observar que l'estrat d'anivellació és posterior a la construcció de la muralla (no està tallat).

En definitiva, l'estratigrafia recuperada correspon a la construcció dels habitatges en una fase posterior a la de la construcció de la muralla.

Durant la campanya del 2023 es van continuar els rebaixos en els estrats superficials de jaciments per facilitar la circulació dels vehicles. En aquest context, es va iniciar l'exploració d'un nou sector (sector 6) situat pendent amunt del sector 1 de les intervencions d'anteriors edicions. La intervenció ha consistit en una rasa d'una amplada de 2 m que s'estén des del mur (PR 23 - 1076) cap al sud, arran de la cara interior de la muralla. L'estrat superficial ha estat eliminat mitjançant una màquina retroexcavadora i s'ha continuat amb treball manual reduint l'amplada de la rasa per no comprometre l'estabilitat del camí fins no poder analitzar el conjunt de l'estratigrafia. Ha quedat palès que el mur és modern. També ha quedat palès que hi ha un nivell arqueològic (PR-23 1073) que caldrà excavar en extensió perquè conté algunes pedres que podrien correspondre a estructures antigues. El material aparegut, tot i que escàs, sembla relativament antic per la presència d'àmfora africana i comunes romanes oxidades que no solen aparèixer en els contextos del segle VII excavats fins ara (Fig. 2).

LES TASQUES DE DESBROSSAMENT DE LA MURALLA PER L'EXTERIOR

Durant la campanya del 2022 s'ha continuat la tasca de desbrossament de l'exterior de la muralla de llevant. En el tram intervingut, el camí de ronda del jaciment és cada cop més estret i el relleu, des del mur fins al desnivell del camí, és també cada cop més abrupte. Ha calgut ampliar el camí de ronda comptant amb el permís de l'Ajuntament de Roses. Al final de la campanya ja s'havia arribat a l'angle nord-oriental del recinte deixant net el pendent del terreny i havent pogut constatar que en aquest punt extrem ja no es pot recuperar cap més estructura antiga sense una intervenció estratigràfica.

Els punt d'inici de la campanya del 2022 ha estat a tocar la torre número 8, pel costat nord, allà on la campanya anterior s'havia començat a veure l'existència d'una porta de la muralla tapiada. De manera que el primer

Figura 2. Vista de la rasa arran del mur modern PR23-1076, amb l'estratigrafia interior.

que es va fer va ser netejar i documentar aquesta estructura d'alçat de la qual es va trobar l'any passat el què devia ser la pedra de polleguera. Tot indica que el tapiat conservat és antic perquè presenta restes dels mateix morter de calça que protegeix les juntes de la muralla. Ara bé, cal fer notar que el tapiat antic només s'alça uns 50 cm per damunt de la cota de circulació, el què fa pensar que el pas accessible podia començar en aquest punt. Cal recordar que la porta principal del jaciment també presenta un marxapeu o pas de porta elevat. Davant de l'accés es pot apreciar el replà que es devia fer servir per accedir a l'interior. Està marcat amb unes pedres que semblen insinuar un esglaó. Sobre el nivell de circulació d'aquest bancal, entre les torres 9 i 10, es van trobar un fragment d'olla en ceràmica reduïda i un fragment d'àmfora romana d'importació (PT 22-1000-2) que podria correspondre a una forma AA M273, amb cronologia entre els segles IV i VI. És interessant aquesta troballa, tot i no provenir d'un estrat ben delimitat (PR 5902), perquè aporta un nou indicatiu per una cronologia de la muralla més antiga que no pas la tradicionalment acceptada de tercer quart del segle VII.

Seguint amb el desbrossament, la intervenció del 2022 ha permès descobrir dues noves torres, la número 9 i la número 10. La torre número 9 està prou ben conservada. Els murs de conteniment són fets de carreuat petit, sense els grans blocs d'angle que es localitzen en d'altres casos. La torre número 10, en canvi, està construïda amb murs de delimitació que contenen un farciment, segons una tècnica constructiva similar al de la torre número 2 que flanqueja la porta d'entrada al poblat. L'enderroc de la torre va ser molt intens degut al pendent pronunciat del relleu i la gravetat de l'erosió. Tanmateix és possible identificar tot el perímetre i observar com els seus fonaments cavalcaven per damunt la banqueta de fonamentació que hem anat posant al descobert a tot el sector oriental de la muralla. Es tracta d'una torre que és especialment rellevant per l'estructura perquè és una torre d'angle, en un punt dels punts en què es produeix un lleuger canvi d'alineació per adaptar-se al terreny. Per aquesta raó, la seva forma no és estrictament rectangular sinó que s'eixampla per

recollir millor l'empenta del terreny i dels murs. La cara més avançada del mur està molt malmesa perquè l'en-derroc de l'estructura va anar empenyent els blocs de la base i ha estat difícil determinar-ne el traçat exacte.

Durant la campanya de juliol del 2022 els treballs de desbrossament van permetre d'arribar fins a la torre 10 del circuit. En aquest punt les restes antigues desapareixen sota sediments moderns i obres de condicionament per la visita turística. Per tant, els treballs arqueològics no podien progressar sense un projecte previ de desmuntatge i de restauració validat i licitat per les institucions. No podent seguir en aquella direcció, els nostres treballs es van orientar en direcció contrària, cap a ponent, a partir de la torre número 1. Aquesta torre és la carta de presentació del jaciment perquè

flanqueja la porta principal d'entrada. La seva ubicació és crítica també des del punt de vista de l'orografia del jaciment: a ponent de l'estructura comença un pas força estret entre la muralla i l'espadat que actualment es troba urbanitzat. La circulació de la maquinària pesant és impossible i s'ha hagut de procedir amb una petita retroexcavadora que ha pogut enretirar els grans blocs de granit escampats sobre la superfície. Eliminat l'estrat superficial, ha quedat a la vista la banqueta que acostumem a trobar al voltant de tota la muralla i que consisteix en un terraplenament artificial per a fonamentar. Sobre aquesta superfície hi hem localitzat un petit fogueró d'uns 45 cm de diàmetre i amb la vora rubefactada i un estrat cendrós del qual se n'ha extret una mostra de carbó (PR23-1074).